

УДК 94(477)

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ВАСИЛЬОВИЧА КУГУТЯКА

ПЕТРО КОСТЮЧОК

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра етнології і археології
вул. Т. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна, 76000
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8719-8723>
e-mail: petro.kostyuchok@pnu.edu.ua*

ЛІЛІЯ ЩЕРБІН

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра всесвітньої історії
вул. Т. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, Україна, 76000
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4456-6597>
e-mail: lilia.scherbin@pnu.edu.ua*

У статті проаналізовано педагогічну діяльність доктора історичних наук, професора, декана факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Миколи Кугутяка. Охарактеризовано основні аспекти викладацької діяльності М. Кугутяка, запроваджені на факультеті з його ініціативи навчальні курси, навчально-методичну літературу та матеріали.

Ключові слова: М. Кугутяк, педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, історія України, філософія і методологія історії.

Педагогічна діяльність професора М. Кугутяка займає чільне місце в його життєписі. Це яскравий приклад універсальної людини, яка пройшла тривалий шлях від учителя до професора. Свою багатогранну діяльність на педагогічній ниві М. Кугутяк розпочав у 1981 р. вчителем історії Пасічнянської середньої школи. З 1984 р. працював асистентом кафедри загальної історії Івано-Франківського державного педагогічного інституту, з 1986 р. – старшим викладачем, з 1990 р. – доцентом кафедри історії України, з 1996 р. – професором кафедри.

У другій половині 1980-х рр. молодий викладач читав нормативний лекційний курс з історії СРСР радянського періоду, використовуючи проблемний підхід до висвітлення раніше замовчуваних сторінок історії: голодомор 1932–1933 рр., сталінські репресії, колективізація тощо. Під керівництвом М. Кугутяка працювало неформальне студентське об'єднання “Альтернатива”, учасники якого дискутували про важливі і маловивчені теми національної історії¹.

На тлі процесів перебудови та, відповідно, становлення окремої кафедри історії України в педагогічному інституті тоді ще доцент М. Кугутяк першим на теренах

¹ Ігор Цепенда, “До 60-річчя професора Миколи Кугутяка”, *Галичина: науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*, Ч. 20–21 : До 60-річчя професора Миколи Кугутяка, (2012), 18.

Прикарпаття почав викладати для студентів комплексний курс новітньої історії України. За спогадами випусників тих часів, у лекційному курсі він позбувся формаційних підходів до висвітлення історичного процесу у XX ст., наголошував на об'єктивності його вивчення, окреслював суб'єктність української нації у вирі суспільно-політичних подій. Зокрема, він уперше почав розглядати національно-демократичну революцію 1917–1921 рр. з позицій українського державотворення та націєбудівництва, а події Другої світової війни – виключно з позицій боротьби українців проти нацизму та комунізму. Нові віяння історичного перфомансу у викладі М. Кугутяка спонукали тодішніх студентів до активної дослідницької діяльності, що своєю чергою спричинило революційне переосмислення ними національної історії та творення нової генерації вітчизняних істориків.

З початком 1990-х рр., викладаючи різноманітні навчальні курси, професор М. Кугутяк завжди намагався використовувати інноваційні форми й методи педагогічної майстерності, наголошував на важливості інтеграції навчально-виховного процесу для особистісного розвитку студентства, постійно на заняттях підтримував креативний підхід до висвітлення загальнонаціональної та локальної історії. З 1991 р. М. Кугутяк першим із вітчизняних педагогів-істориків у навчальному курсі новітньої історії України в провадженні освітнього процесу почав використовувати навчально-методичні матеріали, які ґрунтувалися виключно на архівних дослідженнях політичної історії західноукраїнських земель міжвоєнного періоду².

Вагомий вплив на творення нової генерації істориків, краєзнавців і етнографів справила публікація монографії “Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)”³. Вона стала першим виданням, яке узагальнювало особливості політичної історії краю та ідею української соборності. Зауважимо, що покоління майбутніх істориків отримували знання про історію Галичини власне з цієї книги.

Микола Кугутяк – відомий вітчизняний освітній менеджер. Як талановитий організатор вищої історичної освіти в краї, знаний педагог та вмілий лектор професор започаткував за змістом, суттю та наповненістю цілком нові лекційні курси, які стали базисом для підготовки майбутніх фахівців-гуманітаріїв. Так, на лекціях та семінарах курсу “Україна в зарубіжних доктринах і стратегіях XX століття” студенти вивчали та вивчають роль і місце України в системі міжнародних відносин упродовж XX ст., зростаюче значення України у світовому геополітичному просторі.

Основні етапи розвитку філософії історії, сенс, спрямованість історії, моделі історії, еволюцію поглядів на місце й роль людини в історії, єдність та багатоманітність всесвітньої історії студенти вивчають з М. Кугутяком у курсі “Філософія і методологія історії”. Аналізуючи досягнення сучасної історичної науки, студенти мають змогу опанувати теоретичні основи історії: принципи, методи, підходи⁴.

² Прикарпаття – наш край : методичні рекомендації для учителів; кер. автор. колективу О. Ю. Карпенко; автор. колект.: М. В. Кугутяк та ін. (Івано-Франківськ : ІФОВ Педтовариства УРСР, 1989), 102; Микола Кугутяк, *Голодомор 1933-го і Західна Україна: Трагедія Наддніпрянини на тлі суспільних настроїв західноукраїнської громадськості 20–30-х років*; ред. О. М. Пилип'юк. (Івано-Франківськ : Вид-во ПНУ, 1994), 72.

³ М. В. Кугутяк, *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)*. (Івано-Франківськ : Вид-во ПНУ, 1993), 200.

⁴ М. В. Кугутяк, Л. В. Щербін, *Філософія і методологія історії : навчально-методичний посібник з курсу для підготовки фахівців зі спеціальності 032 “Історія та археологія” освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр”*. (Івано-Франківськ, 2016), 54.

Доволі неординарно та нетривіально професор Микола Кугутяк підійшов до викладання навчальної дисципліни “Міфологія”. На основі власних етноархеологічних студій останнього двадцятиліття, згідно з компаративістським підходом, студентам запропоновано досягнути спеціальну термінологію, класифікацію та зміст міфів, різні міфологічні системи, які побутують у народів світу⁵.

Курс “Духовна культура України” для підготовки фахівців за спеціальністю 032 “Історія та археологія” третього кваліфікаційного рівня “доктор філософії (PhD)” передбачає формування теоретичних знань і практичних навиків з дослідження духовного розвитку України в руслі сучасних теоретичних підходів історичної науки; ознайомлення аспірантів з історією та змістом духовної культури в контексті як історії, археології, так і суспільно-духовних процесів сьогодення; розширення світогляду аспірантів; формування комплексного історичного та духовного ядра їхнього світобачення, зміст якого творить суттєвий вплив на ефективність професійної діяльності та самореалізацію як істориків⁶.

Професор М. Кугутяк знаний як талановитий організатор вищої історичної освіти на Прикарпатті. Власне за його ініціативи і сприяння на базі історичного факультету успішно були ліцензовані й акредитовані освітні програми з історії, політології, етнології, міжнародних відносин, міжнародних економічних відносин. Після реформування переліку освітніх спеціальностей та системи акредитації освітніх програм він підтримував упровадження з цих напрямів підготовку фахівців магістерського, докторського рівнів та рівня доктора філософії.

Відзначимо, що М. Кугутяк – автор понад 20 навчально-методичних посібників. Його різноманітний історичний, етнологічний та етноархеологічний науковий доробок у вигляді відповідних публікацій є і залишиться важливим джерелом для надання високого рівня освітніх послуг та підвищення педагогічної майстерності.

Ще одним значним аспектом педагогічної діяльності професора М. Кугутяка є ефективна, результативна, вміла та вдала робота з молодим поколінням. Під його керівництвом за майже сорокаліття праці на педагогічній ниві десятки студентів успішно захистили магістерські, дипломні, бакалаврські та курсові роботи. Водночас протягом останнього тридцятиріччя він виховав цілу плеяду знаних науковців. За його керівництва, методичної допомоги й особистісної підтримки були вдало захищені біля 30 наукових досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата й доктора історичних наук.

Водночас професор М. Кугутяк започаткував етноархеологічну школу на Прикарпатті. Своїм невгамовним науковим ентузіазмом та прикладом за участю колег і студентства провів понад сто наукових розвідок у різних куточках краю, зробив чимало нових відкриттів, що сприяли переосмисленню давньої та пізньосередньовічної історії регіону.

Отже, професор М. Кугутяк у своїй педагогічній діяльності використовує сучасні інноваційні форми й методи читання лекцій і проведення семінарських занять,

⁵ М. В. Кугутяк, *Міфологія : навчально-методичні рекомендації з курсу (анотація лекційного курсу, плани семінарських занять): для підготовки фахівців за напрямом підготовки 032 “Історія та археологія (Етнологія)” кваліфікаційного рівня “Магістр”*. (Івано-Франківськ, 2016), 23.

⁶ М. В. Кугутяк, *Духовна культура України : навчально-методичні вказівки з навчального курсу (самостійна, індивідуальна робота, комплект контрольних робіт) для підготовки фахівців за напрямом підготовки 032 “Історія та археологія” третього кваліфікаційного рівня “доктор філософії (PhD)”*. (Івано-Франківськ, 2021), 46.

удосконалює системи діагностики знань студентів, цифрові інструменти та проєктні підходи для посилення індивідуалізації, взаємодії, творчості та співпраці між студентами, сприяє розкриттю їхніх здібностей, прогресу в опануванні навчального матеріалу, їхньому фаховому становленню. Він є ініціатором запровадження нових навчальних курсів, які сприяють професійному зростанню майбутніх істориків, формуванню світогляду, громадянської активної позиції.

Наукові дослідження М. Кугутяка спричинили розробку нових нормативних і вибіркового курсів для здобувачів освіти різних рівнів. Висока компетентність, педагогічна майстерність, академічні знання, ініціативність, креативність, чудове вміння спілкуватися та слухати вирізняють М. Кугутяка. Він постійно вдосконалюється, щоб бути в курсі новинок у своїй спеціальності та мати можливість навчати їм своїх учнів.

PEDAGOGICAL ACTIVITY OF PROFESSOR MYKOLA VASYLIOVICH KUGUTYAK

PETRO KOSTIUCHOK

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Faculty of History, Political Science and International Relations
Department of Ethnology and Archeology
57 T. Shevchenko st., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000
ORCID ID: <https://0000-0001-8719-8723>
e-mail: petro.kostyuchok@pnu.edu.ua*

LILIA SHCHERBIN

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Faculty of History, Political Science and International Relations
Department of World History
57 T. Shevchenko st., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000
ORCID ID: <https://0000-0002-4456-6597>
e-mail: lilia.scherbin@pnu.edu.ua*

SUMMARY

The article analyzes the pedagogical activity of the Doctor of Historical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of History, Political Science and International Relations of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Mykola Kugutyak is a well-known national educational manager. The main aspects of M. Kugutyak's teaching activity are characterized, the educational courses, educational and methodological literature and materials are introduced at the faculty on his initiative.

As a talented organizer of higher historical education in the region, a well-known teacher and a skilled lecturer, the professor initiated completely new lecture courses in terms of content, which became the basis for training future specialists.

Professor M. Kugutyak is known as a talented organizer of higher historical education at Precarpathian University. Due to his initiative and assistance, educational programs on history, political science, ethnology, international relations, international economic relations were successfully licensed and accredited on the basis of the Faculty of History. After reforming the list of educational specialties and the system of accreditation of educational programs, he introduced the training of specialists at the master's, doctoral and doctor of philosophy levels in these areas.

It is noted that M. Kugutyak is the author of more than 20 educational and methodological works. His diverse historical, ethnological and ethnoarcheological scientific heritage in the form of relevant publications is and will remain an important source for providing high-level educational services and improving pedagogical skills.

Another significant aspect of the pedagogical activity of Professor M. Kugutyak is effective, efficient, skillful and successful work with the younger generation. Under his leadership, over almost

forty years of work in the pedagogical field, dozens of students successfully defended their master's, bachelor's and course theses. At the same time, during the last thirty years, he educated a number of famous scientists. Under his guidance, methodical assistance and personal support, about 30 scientific researches for obtaining a candidate and a doctor degrees of historical sciences were successfully defended.

At the same time, Professor M. Kugutyak started an ethnoarcheological school in the Carpathians. With his indomitable scientific enthusiasm and example, with the participation of colleagues and students, he conducted more than a hundred scientific explorations in various places of the region, made many new discoveries that contributed to the rethinking of the ancient and late medieval history of the region.

Therefore, in his pedagogical activity, Professor M. Kugutyak uses modern innovative forms and methods of lecturing and conducting classes, improves systems for diagnosing students' knowledge, digital tools and project approaches to strengthen individualization, interaction, creativity and cooperation between students, promotes the disclosure of their abilities, progress in mastering the educational material, their professional growth. He is the initiator of the introduction of new educational courses that contribute to the professional growth of future historians, the formation of a worldview, and an active civic position.

The scientific researches of M. Kugutyak led to the development of new normative and elective courses for students of various levels of education. M. Kugutyak possesses high competence, pedagogical skill, academic knowledge, initiative, creativity, excellent ability to communicate and listen. He is constantly improving himself in order to be aware of new developments in his specialty and to be able to teach his students with the help of them.

Key words: M. Kugutyak, pedagogical activity, pedagogical skills, history of Ukraine, philosophy and methodology of history, initial materials, competence.

REFERENCES

Kugutyak, M. V. *Halychyna: Pages of History. An Outline of the Socio-Political Movement (19th Century – 1939)*. Ivano-Frankivsk : Publishing House of PNU, 1993, 200. (in Ukrainian).

Kugutyak, M. V. *Mythology: Educational and Methodological Recommendations for the Course (Annotation of the Lecture Course, Plans for Seminar Classes): for the Training of Specialists in the Field of Training 032 "History and Archeology (Ethnology)" of the "Master" Qualification Level*. Ivano-Frankivsk, 2016, 23. (in Ukrainian).

Kugutyak, M. V. *Spiritual Culture of Ukraine: Educational and Methodological Guidelines for the Educational Course (Independent, Individual Work, a Set of Control Papers) for the Training of Specialists in the Field of Training 032 "History and Archeology" of the Third Qualification Level "Doctor of Philosophy (PhD)"*. Ivano-Frankivsk, 2021, 46. (in Ukrainian).

Kugutyak, Mykola. *The Holodomor of 1933 and Western Ukraine: The Tragedy of the Naddniprianshchyna Against the Background of the Social Attitudes of the Western Ukrainian Public in the 20s and 30s*; ed. O. M. Pylypiuk. Ivano-Frankivsk : Publishing House of PNU, 1994, 72. (in Ukrainian).

Kugutyak, M. V., Shcherbin, L. V. *Philosophy and Methodology of History: Educational and Methodological Manual for the Course for Training Specialists in the Specialty 032 "History and Archeology" of the Educational Qualification Level "Master"*. Ivano-Frankivsk, 2016, 54. (in Ukrainian).

Prykarpattia – Our Region: Methodical Recommendations for Teachers; driver author. team O. Yu. Karpenko; author. collec.: M. V. Kugutyak and others. Ivano-Frankivsk : IFOV Agricultural Societies of the Ukrainian SSR, 1989, 102. (in Ukrainian).

Tsependa, Ihor. "To the 60th Anniversary of Professor Mykola Kugutyak", *Scientific and Cultural and Educational Regional History Journal "Halychyna"*, no. 20–21: To the 60th Anniversary of Professor Mykola Kugutyak, (2012), 18. (in Ukrainian).